

RDEČI MAK

MIRKO JAVORNIK

Bilo je prijetno sedeti v polnem solncu, ki se je vse bolj bližalo zgornjim robovom velikih oken na terasi sanatorija. Okvire so bili morali v zadnjem deževnem razdobju na novo pobarvati, zakaj iz njih je vonjalo še prav sveže, prav tako kot iz mladega otroško rumenkastega zelenja, ki je v vsej naglici brstelo po napol urejenih in za silo omejenih nasadih bodočega zdraviliškega parka. Strežnice so bile razmaknile okna prav do kraja, da ni niti steklo delalo luči napotja, in tako je bilo na terasi kakor zunaj, sence so bile docela izginile. Luč se je križala s treh strani in strogo ter trezno osvetljevala vse predmete in vsa telesa.

Ivanov naslanjač je stal v kotu terase in je imel najbolj ugodno mesto. Luč, ki je odsevala iz stekla, z belih pregrinj in belih sten, je bila ostra, da je Ivan moral zapreti oči, a še takrat mu je gorel blesk od prej na trepalnicah.

Polagoma mu ni bilo več prav prijetno; vročina ga je nalahno vznemirjala in dušila, tako da se mu je začelo zdeti kot pred nevihto. Že je često zares premišljal, ali bi poklical strežnico, da bi mu prestavila naslanjač kam drugam, a hkratu ga je prevzemala trudnost, da se mu ni zdelo vredno prisluškovati, kdaj bodo za dolgo vrsto naslanjačev pridrsali pritajeni koraki. V daljavi so se mešali vseh vrst zvoki. Iz za gozda, koder je držala pot na postajo, se je poganjalo zamolklo buhanje, iznad njega pa se je vrtilo preko ozkega polja daljno zvonjenje.

Zvonjenje mu je prevzelo vso domišljijo, prisluškoval mu je z važno resnostjo in s hlepečim obrazom. Ko je obotavljal se prenehalo, je še dolgo čakal, če se bo spet ponovilo. A čez dve, tri minute je moral biti prepričan, da je konec in je spet odprl oči, ki so najprej ujele strop, za tem okno s progo skoraj temnega neba, ki se je proti robovom planin vse bolj svetlilo. S snežišč je vsa proga, s katere so segli odsevi naravnost v njegovo oko, žarela v bleščavi luči, da je oko kar samo bežalo nižje in nižje do pašnikov in prvega smrečja in potem še dalje v vznožje čez vrste leh v vseh zelenih odtenkih, čez belo cesto, čez ograjo zdraviliškega vrta, čez peščene steze in grmičevje nazaj na teraso, na belo odejo in na bele roke, ki jih je bil stegnil po njej. Koža na rokah je bila rumenkasto prosojna, da je skozi njo jasno videl zamotano mrežo žilja. Vozli so bili nabrekli, da se je zdelo, kot da so v neprestanem krču. Ko je razprl prste, je videl, da mu drhte.

Neprijetno ga je preletelo. Tisto drhtenje ga je vrnilo v zavest. Ni se mogel niti za uro otresti teh spominov na konec. Začel je nervozno tretji roke, da bi iz bledih prstov pregnal drhtenje in jim dal malo barve. Potem se je ozrl na levo in na desno, kot da išče odgovora na kdovekaj, a pogled ni našel drugega kakor vrsto voščениh obrazov, mrtvo pogreznjenih v blazine. Močno zarisane obrvi in kričavo rdeče ustnice so se ostro delile od pergamenaste kože,

ki je silila na dan izpod pudra, ki ni mogel zakriti ne nje, ne od dne do dne izrazitejših oblik lobanje, ki so počasi in s trdno gotovostjo vse bolj izstopale.

Spet ga je trpko zadelo, da je zaprl oči, zakaj zdelo se mu je, da leži v mrtvašnici. Same lobanje. Same poslikane lobanje. Ko je spet široko pogledal, so mu znova udarili v oči samo črni loki obrvi in neresnično rdeče ustnice, ki so bile kakor izgubljeno cvetje. Potem je skoraj prestrašen segel po toaletni dozi, ki je ležala na mizici poleg njega. Bila je lepo delo, emajl v rdeči in črni barvi s kubističnimi vzorci, ki niso nič pomenili, a so mu bili nadvse všeč. To zaradi sestave barv — rdeče in črno je ljubil že od malega: to je bila barva divjega maka med žitom, to je bila barva njegovega življenja, v kolikor se je spominjal svojih las in svojega mladega obraza iz dolgih ogledovanj v zrcalu. Rdeče in črno je bila vrhu vsega še barva, ki jo je ljubil na Lidiji; kadar se je spomnil nanjo, je ni mogel videti v drugačni toaleti, kot je bila tisti prvi večer, ko jo je spoznal pri slikarju Petrovskem. Morda je dozo imel tako rad tudi zato, ker mu jo je bila Lidija prinesla pri prvem obisku, ko je bil prestavljen na tretji oddelek. Prosil jo je in jo je dobil. Sicer ni razumela, čemu jo bo rabil, in takrat bi ji ne bil za nič hotel povedati, toda od januarja, ko je prišel na ta oddelek, se ga je pollaščalo tisto ozračje, ki je valovalo na tem oddelku. Zato je moral imeti svojo dozo kakor vsak drugi.

Na tretjem oddelku je bila čudna navada, da so se vsi bolniki ličili in prašili. Zasejale so jo bile ženske, a ni trajalo dolgo, ko so vsi bolniki brez izjeme in brez razlike vedno in povsod nosili s seboj majhne doze z vdelanimi zrcalci, s pudrom v močnih odtenkih in s končki rdečila za ustnice. Z neverjetno strastjo so se oklepali teh malih predmetov, bolj kot katerihkoli talismanov in svetinj. Navada je brž zrasla v skrivnostni zakon tretjega oddelka. Na vse načine so si jih skušali preskrbeti in so ure in ure presedeli nad zrcalci ter skrbno ogledovali poteze v odmirajočih obrazih. Niso se mogli ločiti od njih niti ponoči. To so jim bile čarovne skrinjice, s katerimi so si hoteli za čim dlje privarati zadnje odseve bežečega življenja.

Odkar je Ivan prvič videl v zrcalcu svoj obraz, na katerem je bleščala naslikana pomlad, ni mogel noben dan več prestati brez ličila. Če je zjutraj pozabil na to opravilo, ga je bodlo kakor otroka, ki se spomni, da je zjutraj pozabil moliti. Nezavedno hrepenenje ga je gnalo, da je moral varati svoje oči in svoje srce. V žgočih nočeh, kadar je brez sna strmél v temo in prisluškoval daljnim, zmedenim zvokom noči, je s strahom mislil na jutro, če bo morda moral odkriti kako novo sled bližajočega se konca. Čeprav je dobro vedel, kje približno se nahaja na tej poti odmiranja, vendar s trmasto obupnostjo ni hotel verjeti, da bi se tisto strašno, končno utegnulo zanj uresničiti. Videl je, kako je izginil ta ali oni, vedel je, kam izginjajo, a zase prav v dnu duše ni verjel v tako možnost. Kakor vsakdo, je sam sebe smatral za izjemo v vsem splošnem redu. V mirnih in jasnih hipih je skušal z razumom čisto točno in dosledno ugotoviti vso pot in ves razvoj bolezni. Iz vsote vseh stanj je ugotovil zakonitost in jasno, nedvomno videl, kam mora v nekem točno določenem času vse to pripeljati. Razvoj je lezel z neizpodbitno doslednostjo,

da razumu ni preostajalo prav nič drugega kakor resnica. Gola in mrzla resnica, ki ji v globini samega sebe ni hotel verjeti. Pri vsem iskanju in trpljenju, ki je vrtalo v njem v sivih urah, je tlela prav na koncu zadnja svetloba: Morda bo pri meni drugače. Saj zame ni mogoče, da bi me kaj takega ujelo. Ni mogoče, ni mogoče...

Zajedel se je z zobmi v zobe in potem odprl dozo. Pero pri gumbu je bilo popustilo in ni hotelo pokrova več prožiti na pritisk. Že teden dni ne. To ga je motilo, a si ni mogel pomagati.

Dvignil je glavo iz blazin in se zagledal v samega sebe v zrcalu, ki je bilo tako majhno, da prav od blizu ni mogel ujeti vanj niti vsega obraza. Videl je samo oči in teh se je pri prvem pogledu prestrašil. Čez noč se je bila barva obraza razgubila in razbrisala po blazini. Pod nabreklo spodnjo solznico se je vlekla globoka črta, ki je doslej ni bil še zapazil. Koža v očesni votlini je bila sinjkasto siva. Iznad vsega so žarele prazne oči, obrobljene s tenkim, krvavim obročem. S praznimi zenicami je mrzlično iskal še novih znakov in novih opominov, ki so se mu čez noč zarisali v obraz. Pa ni bilo drugega kot samo tista dolga in ostra črta pod očmi. Dvakrat, trikrat je krčevito sklenil trepalnice, misleč, da bo izginila. Da je to morda le privid s solncem nasičenih oči. A zarez je kakor okorela negibno ležala v obrazu in nič je ni moglo pregnati z njega.

Popadla ga je bolesta jeza, zaprl je s krčevitim stiskom dozo in jo besno gnetel v roki, kakor bi bilo zrcalo vsega krivo, dokler ni počilo in zaškrtalo. Zrcalce se je strlo. Zagnal je dozo nazaj na mizico in pozabil, da bi moral še pogledati, če je čez noč pribrstel kak siv las med črne kodre — vsako jutro jih je na skrivaj iskal in jih pulil izmed drugih, da ne bi kdo opazil teh izdajajočih znakov staranja.

Ivan se je vrgel vznak v naslanjač, a že ga je zbolela bleščava, da se je naglo previl in zaril obraz v blazine. Ni mogel gledati ne solnca, ne belih obrazov, ne rdečih ust, ne oči v zrcalu. Bolest ga je tesno objemala, ni ji mogel zbežati nikamor. Vse poti so se zvijale v tesen krog, odkoder ni bilo izhoda, vse okoli so bile same stene. Bolest sklenjenega kroga. Prevzeti ga je hotela besnost, da bi si razbil glavo ob njih, saj je vseeno. A takoj je v šibkosti začutil, da je tudi to teženje za uničenjem samo želja in da se v tej odmerjeni vrsti dni nič, prav nič ne more in ne sme zgoditi po njegovi volji. Niti umreti ne more človek, kadar bi hotel. Treba bo čakati neizprosne, neznanega povelja, ki bo pretrgalo strašni red, ki vklepa to borno nehanje do poslednjega giba v prostor in v čas. Da bi mu mogel vsaj toliko uiti, da bi si na prvi skali razdrobil glavo, sam, na svoje povelje, samo enkrat bi rad premagal večnost življenja, planil iz nje, za hip občutil sladkost, opoj sproščenosti in se potem sklonil v temo. Vseeno kam, glavno je, da uideš tem gorečim prstom, ki te oklepajo. Kako boli, da ti ni dano niti to. V umiranje vklenjen čutiti skelečo trudnost in nemoč v udih ter hrepeneče kljuvanje duše, v pojemanju živeti prav vse preštete trenutke življenja. O ta strašni, boleči red vesolja, kam bi mu ubežal?

Rad bi bil ihtel, toda v njem je bilo vse suho. V očeh ga je žgalo, v prsih

ga je žgalo in čutil je vso brezupnost svojega stanja in življenja. Tisoč vezi ga je priklepalo nanj, pa je pozabljal na vse, zdaj ga je privlačila le skrivnost tostranosti in njenega snovanja. Pozabljal je, da je prejle mislil na mladost, na Lidijo in na vse drugo.

Pod oknom je nekje začivkal vrabec prešerno, da je Ivana spreletelo, ko ga je začul, in ga bolešno sunilo. Drobni glas od zunaj ga je dvignil, da se je v hipu ljubosumno prevrgel vznak in se siloma sklonil kvišku. V prsih ga je stisnilo, pred očmi so se mu zvrtele prazna okna, terasa in bele odeje. Na licih so se mu pojavile lise, potem ga je presunilo, da je odsekano sklonil glavo v stran in iz ust se mu je ulila kri.

Ko so ga odnesli, je ostalo na terasi vse kot prej; žarki so se lovili v majhni krvavi mlaki in rdeč odsev je veselo plesal po stropu.

Ko se je Ivan zavedel, je bilo temno. V sobi niso hoteli prižgati luči. Mrak je bil že dokaj gost in ko je tako strmel vanj in v vsebolj izginjajoče stene sobe, se mu je zdelo, da čuje glas tete Klare, kako pripoveduje s pri-tajenimi poudarki o boleznih in o smrti lepe tete Ane, ki jo je tri leta glodala jetika. Tri leta so bili pripravljani na to, da bo umrla, in vendar jo je smrt izmaknila kar na tistem. Teta Klara je zvečer stopila v sobo in ko ni bilo nič glasu, nič vprašanja, ni hotela svetiti, ampak je tipala do postelje ter hotela Ano pobožati. A njena lica so bila ledena, kakor zamrzlo steklo v oknu.

Mrzlo ga je streslo ob misli na tisto pripovedovanje. Potem so se mu začele misli mrežiti dalje. Od tistega večera mu je rasel strah pred to tiho boleznijo, ki si jo je predstavljal kot koščeno, sivo čarovnico. S pametjo je čarovnica izginila, strah pa se je večal, da je bežal iz temnih sob, da je v prahu do onemoglosti zadrževal dihanje in dolge dneve razgaljal svoje telo solncu. Tako je polagoma bil dokaj trden, čeprav je odkrival čudno sličnost umiranja v vsej družini. Razen brata Filipa, ki je utonil prvo leto Ivanovega zakona z Lidijo, ko so bili o počitnicah pri morju, ni nihče v družini umrl točne smrti. Res prav nihče in o nikomer niso nikdar jasno govorili, kot bi se bali ugotoviti, kako in kaj. Strah jih je bilo, da bi tudi v celoti vedeli za temno muko in usodnost, ki se je bila pred tremi rodovi razstrla nad rodbino.

Misli so mu bile jasne, da je kakor skozi prozorno jasnino videl skoraj vse, kar se mu je bilo kdaj vtisnilo v spomin. Vse zveze in vzročnosti so bile jasne kot na dlani, a jih ni mogel zagrabiti, čeprav bi bil rad, ker je vedel, da se bo čez čas spet vse zameglilo. Bil je kakor človek, ki sanja, da je rešil in odvozlal tisto, česar nikdar ni mogel, pa se na vse moči trudi, da tega ne bi do jutra pozabil.

Prav za prav je bilo nemogoče upati, da bi edini on ušel poti, na katero je gnalo rodbino že tri rodove sem. A prav do zadnjega ni vedel in ni vedel, kako gre vse po čisto določenem redu. In še potem je vseskozi upal na nemogoče, kakor pač človek vedno rad dela.

Predlansko zimo se je začelo. Komaj dobro je bil spoznal Lidijo in prav zaradi nje je toliko hodil na prireditve in plese, da se je počasi nabralo prehlajenje v njem. Hodil je z njo zlasti še po prvih dveh mesecih znanja, ko

si je bil že dokaj na jasnem, da jo ima rad in da pri njej lahko računa z istim čuvstvom. Za trenutek mu je iz teme zasijal njen ozki obraz s sinjimi očmi, a je izginil, preden so se misli utegnile pomuditi pri njem.

Tik pred zaroko je prišla pljučnica. Prevzel je bil veliko pravdo v nekih gozdnih zadevah; pri komisiji se je prehladil do dobrega — kdo bi bil tedaj utegnil misliti na prehlad, tik pred zaroko, v mreži načrtov, za katere je rabil denarja. Potem je legel. Postelja, potem dolga bolezen, za njo počasno okrevanje kakor prebujenje, čudovita pomlad, dolgi večeri z Lidijo, slast čutiti, kako s tiho ljubeznijo rasejo šibke moči, potem bohotni začetki poletja, potem zdravje in tista svetla noč, ko je bila Lidija prvič njegova — za zmeraj mu je ostal privid sence, kjer sta prebila toliko somrakov v okrevanju — prav tam je bilo, potem poroka in omamna pozaba prvega življenja v skupnosti, ko med dvema človekoma ni prav nič več tujega in vendar se vse novo šele začneta, ko se poti začneta polagoma prelivati druga v drugo — tisti čas: dvoje strnjenih senc, ki padata v večer. Potem je prišla nosnost in občutje očetovstva, starševstva, tesnoba, negotovi strah rojstva, kar ju je zvezalo z novih strani, ki jih prej nista poznala. Potem zibel, prvi kriki otroka in skrb, ki se je zdelo, da včasih zavzema mesto prejšnje ljubezni. A vse je bilo le sreča v vseh oblikah, da je postal prešeren in ni verjel več v nesrečo, ne v zlo. Sicer ni niti prvega niti drugega sam poznal, vedel pa je, da se oboje nahaja na svetu. Lidija je ostala vedno taka, kot jo je spoznal: tiho, dokaj globoko dekle, ki ni skrivalo napak, zato ni mogel čas v njej odkriti dosti novih človeških slabosti in razočaranj iz njih. O tem je bil trdno prepričan, da jo dobro in docela pozna.

Drugo leto so šli na morje in ni še nič čutil, da mu nekaj gloje v prsih. Potem je utonil pri jadraniu Filip. A neko noč ga je tako silno zbodlo na desni strani, da je zavpil in planil iz sna. Lidija je zmedena kriknila in planila k njemu. Ni je videl, tako ga je prevzela bolečina. Potem je prišla zavest o neizbežnosti, vedna tesna skrb in bojazen, zagatno prisluškovanje vsakemu utripu in zbodljaju, neprestana misel nase, da sta žena in otrok izginjala in je ostal le lastni, temni strah, dokler se ni oglasil sram zbog take sebičnosti. Lidija ni ničesar slutila, ne bi bilo lepo, da bi jo vznemirjal v materinski skrbi; ko je videla, da se v tisti bojazni oddaljuje od nje, se je še globlje sklonila nad zibel. Ko se je Ivan spet znašel, ga je sprejela z isto iskrenostjo kot vedno. Potem mu je bilo ob vsem še težje, ko je pomislil na grozo, ko bo zvedela in spoznala, kako je z njim. Skušal se je miriti, da tako pač ne bo prišlo. Bilo bi popolnoma nesmiselno in nemogoče, da bi ga tako rekoč kar iztrgalo iz življenja in iz obzorja obeh bitij, ki ju je tisto lepo življenje vezalo z njim v neizogibno celoto, brez katere bi si ne bilo mogoče ničesar več misliti. Polagoma je prvo razburjenje padalo v prejšnje mirne ure in ona težka noč se mu je bolj in bolj zdela le huda preskušnja.

Potem je spet prišla težka noč in prva kri, ki je motno pordečila njuno sladko postelj. Zdaj se je javil obup: ne bo več mogoče prikrivati. Nekoč mu je Lidija pripovedovala, kako se boji takih bolnikov. Najzoprnejša misel ji je bila, da bi morala biti bolniška sestra za take. Ko je obolel njegov oče in je

morda nezavedno uganila, kaj mu je. Takrat je bilo to. Ko mu je pri nekem obisku dajala roko, se je morala premagovati, da ni pogledala vstran. In rokavice je nataknila prej na roke. Vse mu je potem povedala. Bila je kakor zdravje, ki samo od sebe beži iz vseh senc. Dolge čase se je ubijal z uspavajočo negotovostjo. Tedaj je postal ljubosumen nanjo. Prav za prav samo na njene misli, ki jih je skušal uganiti in razbirati iz obraza, iz kretenj, iz vročine objemov. Hotel je zvedeti, če že ni spoznala, kaj je z njim, a ni mogel. Spravljala ga je k zdravniku, on pa ji je kazal le rjavino svoje polti in naraščanje mišic, kadar je krčil roki v objem.

Nekega dne pa se je na skrivaj odpeljal na deželo k sošolcu zdravniku. Röntgen je pokazal kaverne v obeh vrhovih pljučnih kril. Niti prijateljstvo ni moglo omiliti te trde resnice in zdravnik mu je svetoval, naj gre čimprej v sanatorij za tuberkulozne. Morda še ni prepozno, je bila tolažba, ki mu jo je dal bodisi iz prijateljstva, bodisi iz usmiljenja. Nanjo je Ivan navezal vse svoje nade in vso žejo za jasnim življenjem, ki se je bilo v enem letu tako usodno skalilo.

Čim huje mu je bilo, tem močneje se je čutil privezanega na Lidijo. Ni bil samo otrok, ne samo ljubezen, počasi mu je ona postajala edina podoba in oblika življenja, ki se mu je zdela hrepenenja vredna. Omahoval je in se ni mogel odtrgati od nje. Kljub vsebolj pogostim zboldljajem in slabostim ni mogel od doma. Ure in ure je presedel ob posteljici in zrl v speči otrokov obraz, v katerem je iskal svojih in Lidijinih sledov. Nekoč ga je žena presenetila v solzah. Potem je prišla kri v drugo, tisto noč pa Lidija ni hotela več v njegov objem. Božala ga je po laseh, a njene roke so segale od daleč, od daleč. Njeno telo in duša sta se odmaknila nekam v neskončnost. Drugo jutro je bila spet neizrečeno sladka in prijazna, še bolj kot vedno, a ko je prišel večer, je spet čutil, da se mu je odmaknila v temo. Zdelo se mu je, da se ne bo nikdar več vrnila. V divji, bolesterazžganosti je planil za njo, v silnem odporu telesa si je z rokami krila ustnice. Potem sta jo zgrabila kes in sram in kleče je skrivala glavo v njegovo naročje. V zmedenem toku besedi ga je prosila oproščenja. Pa kljub temu je bridko čutil, kako jo je groza pred njim. Tiste noči so se ponavljale in Ivanova ožgana polt je začela voščeneiti. Nekega dne je Lidija poslala otroka k staršem. Da se ne more več brigati toliko zanj, da je že dovolj velik, da potrebuje on vse njene skrbi, da je za dete bolje, da izpremeni zrak — starši so bili odpotovali v Alpe —. Ivan pa je videl, kako ji iz oči gori strah pred njim, da ne bi okužil svojega otroka. Nezadržljivo, neustavljivo oddaljevanje, ki se je tedaj začelo, ga je zadelo ostreje kot karkoli. Vedel je prav dobro, da se Lidija bori s seboj, da si očita, da se kesa, da bi bila do njega rada taka kot poprej, a ji ni hotel verjeti, ni je hotel opravičiti v bolni sebičnosti, ki je bila prav tako opravičena kot njen strah. Iz vseh preprijaznih besed, iz skrbi, ki je porajala njene nemirne kretnje, iz bdenja, ki je lebdelo nad vsemi njegovimi potezami v obrazu, je zvenelo nekaj, česar ni prej v njenem vedenju nikdar zaslutil — narejenost, pretvarjanje in za njim strah, ki je grozil preiti v stud, strah, ki je njega pretvarjal v truplo, ki se ga človek še s pogledom nerad dotakne.

Po dveh letih same ljubezni in neskaljenedega neba je iz vsega tega temno grozila tragedija toliko hujša, ker prej v brezskrbnosti nista nikdar utegnila pomisliti, kaj bi bilo, če bi se jima življenje kdaj zamračilo. Prepričanje, da bosta ostala drug ob drugem z isto vdanostjo do konca, se je bilo porodilo pač le iz zavesti, da se zunanje življenje in oblike nikoli ne bodo usodno spremenile. V tistih nočeh, ko je omahoval med sanatorijem in med domom, se mu je začelo oglašati vprašanje, če nista v vsej svoji ljubezni že od začetka nečesa opustila ali pozabila, brez česar je vse bilo sen in se je moralo nekega dne nujno kot sen tudi končati. Skozi ostanke izvenelih sanj in izgorele strasti bosta morala gledati drug drugega v resnični podobi, ki ne bo puščala iluzij. Obe dve leti se ni nikdar vprašal, če ju družijo še katera globlja vdanost kakor vdanost teles. V bolezni je ob Lidijinem oddaljevanju z grozo odkrival, da ni bilo v njunih odnosih nič takega, kar bi se ne dalo v enem letu pozabiti. S časom se je v njem to spoznanje utrjevalo in množilo, dokler ni postalo resnica. Ob njem se mu je boleost še globlje zajedala v srce, videl je, da je bila njuna ljubezen preračunana samo za lepe čase in kvečjemu za vsakdanje neprilike, da v njej ni bilo tistega, kar' bi ji dajalo pogoje za žrtev, za trpljenje in kdaj pa kdaj se je prepričeval, da bi se njuno veliko življenje in velika ljubezen morala začeti šele zdaj, ko so se podirale sanje in naj bi vstala resnica. Čutil je, da je v njem nekaj, kar je več kot samo sen mesa, nekaj, kar ne mine z navado in navajenostjo, nekaj, kar je žejno večnosti in vseh njenih odrazov.

Spoznanje je od dne do dne močnejše globilo nevidni prepad med njima. Lahko si je bilo dopovedovati, da pač mora tako biti in da iz takih podlag ne more drugega vstati, toda kadar mu je pred očmi zasijalo njeno nežno telo s prosojno kožo, tisto telo, ki je na njem tako dobro poznal vsako gubo, vsak utrip srca, vsak drhtljaj živcev, tedaj se je s strašnim krikom oglasil v njem odzvek njenemu telesu, v njem se je v neznosni boleosti začelo cepiti dvoje svetov, ki je do zdaj mislil, da sta bila en sam.

Potem je nekega jutra vzel slovo. Ko je ženi povedal, da gre v sanatorij, se ni nič začudila. Dogovorila sta se samo zaradi prvega obiska. Pri slovesu je za hip počakal v nadi, da mu bo še kaj povedala. Ni vedel, kaj prav za prav pričakuje še od nje, motno se mu je zdelo, da bo morda nekaj takega, kar bo izbrisalo vse sence, ki so zadnji čas padle med njiju. Ona pa mu je le naročala, naj nikar v avtomobilu ne odpira oken. Potem sta stala brez besedi, oba v zadregi in Ivan je čutil, da mu rase vročina po udih. Brez besede in brez pogleda je planil po stopnicah in ves čas med vožnjo je moral stiskati zobe, da niso šklepetali.

S seboj je vzel revolver in je bil trdno odločen, da ne bo čakal prvega ženinega obiska. Če se je zgodila prva ločitev, naj se zgodi še druga.

Prav iz prvega časa, ko je začel misliti o bolezni, je bil sam zase trdno prepričan, da bi se ubil takoj, ko bi spoznal, k čemu je obsojen. Ne bi mogel prenašati strašnega občutja, da umira in da mora gledati, kako umira. Prepričanje se je polagoma spreminjalo v sklep in sklep je bil trden, trdnjši, da ni dvomil o njem ne dotlej, ko je prišel čas, da bi ga moral izvršiti.

V sanatoriju je prišel takoj na drugi oddelek. Niso mu hoteli povedati, kako je z njim, a to dejstvo je bilo zelo značilno in dovolj pomembno. Kljub temu pa si ni upal stegniti roke nad življenje in je čakal prvega, drugega, desetega ženinega obiska. Vse strastneje se je oklepaj vsakdanje nade, ki mu jo je vlivala strežnica, da se bo nekega dne vrnil zdrav nazaj k Lidiji. Pred vsakim obiskom je bil uverjen, da je med njima spet vse po starem, to je bila želja, ki so jo rodili dnevi čakanja, a vsakokrat, ko je odšla, je bil obupan, ko je videl, da mu je s svojim zdravjem že tako daleč in tako tuja, kot da nista nikdar živela skupaj. Najblodnejše misli so ga mučile, ljubosumnost ga je grizla, popolnoma neosnovana in nesmiselna ljubosumnost, ki je mogla izvirati samo iz dejstva, da Lidija ni bila poleg njega, da je bila zdrava in svobodna.

Drugič si je spet govoril, da pač ne more biti vsega kriva le razdražena in v samotni razpaljena domišljija in je krivil in obtoževal samega sebe. Ko pa je spet prišla, je moral videti, da se je med njegovim pripovedovanjem zamislila ven iz odurne, okužene sobe. Robec je ves čas držala pred usti. Zaklinjal se je, da je ne bo več prosil, naj pride. Ko pa je odhajala, se mu je trgalo v duši, da se je vedel kot otrok. Vsebolj se je mamil s tolažbo, da bo kmalu vstal, koža pa mu je od dne do dne bolj voščenela in v januarju so ga predstavili na tretji oddelek, ki je med pacienti nosil naziv mrtvašnica. Nihče ni pomnil, da bi bil od tam kdo odšel domov. Izginil je ta ali oni, pa niso nič govorili kam, zakaj vsakdo se je bal izreči besedo smrt.

Na tretjem oddelku se je začela borba med gotovostjo in med praznim upanjem, tu je začel varati sam sebe; ko mu je mladi sekundarij povedal, kako je z njim, se je začel jokati kakor otrok. Potem je trdno sklenil, da stori vsemu konec, a je kljub temu od dne do dne odlagal tisto zadnje, poslednje, kar naj bi mu prihranilo trpljenje hiranja in umiranja. Vsako jutro je sklenil: nočaj! vsak večer mu je roka omahnila, kakor da je zagledal nekaj novega. Kri, ki jo je bil bruhal dopoldne, in omedlevica za njo sta ga razbistrila. Bil je slaboten, da je komaj mogel dvigniti roko do čela, a vse mu je bilo jasno in zagrenjenost ga je pustila. Zato je premišljal dolgo vso bridko pot in s hladno točnostjo ugotovil svoj položaj. Lidija je daleč, življenje je daleč, ni smisla, čemu bi trpel in se mučil; v neprestani samotni je vse uredil, kar je bil življenju dolžan. Čemu torej čakati, saj se ne bo nič več povrnilo, ne izpremenilo.

Za trenutek je spet uzrl Lidijo, potem je skušal seči do predala v omarici. Roke so mu bile šibke, da ni mogel odpreti; zato je spustil desnico mrtvo navzdol; toda bil je trdno odločen in prepričan, da se zdaj ne bo nikdar premislil. Nezavedno in vdano je šepetal:

»Jutri, jutri!«

Drugo jutro se je čisto mirno prebudil; nič mu ni prišlo na misel. Odprl je oči in takoj jasno videl brezizrazne stene v svoji sobi, zavese so bile napol spuščene, da je solnce le skozi špranje sililo v sobo. Bil je tak dan kot že

dostikrat to pomlad. Prisluhnil je malo ven, če bi kaj slišal, pa pod oknom je bilo vse mirno, niti listje divje trte ni pikalo na steklo kakor skoraj vedno.

Bal se je, da bi začel kaj misliti, rad bi bil prav do zadnjega ostal miren in nerazdražen. Težko je čakal, kdaj mu bo strežnica prinesla zajtrk; edino to opravilo je še imel pred seboj. Potem bi napisal pismo Lidiji; morda še komu drugemu — preletel je v hitrici vse ljudi, ki so mu bili blizu, pa skoraj ni mogel nikogar najti. Čutil se je dokaj močnega, roke so se mu sicer tresle, ko je odpiral predal in jemal orožje iz njega, drugih znakov kake šibkosti pa ni bilo.

Tisti hip pa je vstopila strežnica in komaj je utegnil revolver skriti. Naglica, s katero se je okrenil nazaj v posteljo, se je strežnici zdela sumljiva, vsaj tako je sklepal iz njenih pogledov. Ni hotel, da bi kdo kaj sumil, zato je sklenil, da bo kar najbolj oprezen. Strežnici je dejal, da je tako tiho vstopila, da se je je ustrašil; verjela je in dejala, da je zdravnik naročil, naj ga takoj po zajtrku odpeljejo ven na teraso.

Malo mu je bilo neprijetno, zakaj vsaka ura je zavirala izvršitev sklepa. Na teraso orožja ne bo mogel vzeti, tudi ni hotel razburjati drugih bolnikov. Skušal je strežnico pregovoriti, da bi ga pustili dopoldne v sobi, pa ni hotela nič slišati. Z vljudnim pogovarjanjem ga je prisilila, da se je oblekel in sedel na prevozni naslanjač. Vdal se je v njeno voljo, no saj navsezadnje bi pa še rad enkrat pogledal v sonce.

V parku pod teraso je bilo živahno. Neka šola je bila na izletu, zakaj gruče deklet so se bile razpršile po parku in z boječimi pogledi ogledovale bolnike. Ivan je čutil, da se jih še s pogledi ogibljejo. Skoraj nobena si ni upala do oken; bilo jih je strah mrtvaškega duha, ki je vel po terasi.

Tedaj je Ivan silno zahrepenel, da bi izpregovoril vsaj še z enim človekom od tam zunaj. Zagledal je črnolaso temnopolto dekle, ki je imelo v naročju polno rdečega makovega cvetja. Samohotno je potegnil dozo in v naglici začrtal obrvi in osvežil ustnice. Tisto rdeče cvetje ga je zbodlo v srce; hotel ga je na vsak način imeti. S slabim glasom je poklical, ko je videl, da je dekle prišlo vstric njega:

»Gospodična!«

Deklica se je ozrla, potem je začudeno prišla blizu. Objemal jo je z gorečimi pogledi, da ga je začudeno gledala. S hlastnim, hrepenečim glasom jo je poprosil za cvet.

Dekle ga je pogledalo z vročim sočutjem, kot da bi ga razumelo, in mu je razprostrlo vse naročje maku na odejo. Z drhtenjem je ujel njeno roko in jo poljubil, potem se je sklonil nad mak in potopil glavo vanj. V tiste rdeče cvetove se je zgostilo vse življenje, sonce, Lidija, vse, vse — vedel je, da se nikdar ne bo mogel ločiti od njega. Z divjo strastjo je poljubljal cvetje in grizel vanj, solze so mu kapale v odprte čaše.

»Živeti! Živeti! Živeti!« je šepetal.

Dekle je v začudenju usmiljeno božalo njegove lase.